
Naszacowice, st. 1, gm. Podegrodzie, woj. małopolskie

Informator Archeologiczny : badania 34, 204-207

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Badania prowadzone w 2000 r. dowiodły, że odkryty wczesnośredniowieczny kompleks osadniczy należy do unikatowych pozostałości, które można łączyć z plemiennym ośrodkiem kultowym egzystującym w tym kształcie w X w. Znaleziska te potwierdzają wyjątkową rolę kompleksu mietlickiego w ramach ówczesnej organizacji plemiennej Goplan.

Dokumentacja i zabytki znajdują się w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN, Oddział Poznań.

Badania będą kontynuowane.

Młodziejowice, st. 21,
gm. Strzałkowo,
woj. wielkopolskie

patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu

NASZACOWICE, st. 1,
gm. Podegrodzie,
woj. małopolskie

- ślady osadnictwa z okresu dolnego paleolitu
- ślady osadnictwa w epoki brązu
- grodzisko wczesnośredniowieczne (VIII-XI w.)

Ekipa Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego od 17 lipca do 14 sierpnia 2000 r. przeprowadziła badania wykopaliskowe na terenie grodziska w Naszacowicach pod kierownictwem dr. Jacka Poleskiego. Badania te były finansowane z funduszy Komitetu Badań Naukowych, przyznanych na realizację projektu badawczego *Wczesnośredniowieczny gród plemienny i państwowy w Naszacowicach*. Był to 13. sezon badań.

Badania miały na celu rozpoznanie stratygrafii zachodniego podgrodzia grodziska.

Eksploracją objęto północny odcinek wału podgrodzia, domniemaną fosę, położoną na zewnątrz wału, jak też fragment majdanu podgrodzia.

Przekop przez północny odcinek wału podgrodzia zachodniego założono w odległości 75 m na południowy zachód od punktu, w którym od tej linii obwałowań odchodzi wał zachodni podgrodzia północnego grodziska w Naszacowicach. Po wewnętrznej stronie wału otworzono 4 odcinki 5 x 5 m (82/00-85/00) tworzące wykop 20 x 5 m. Na zewnętrznym stoku badanego odcinka wału i u jego podstawy (w miejscu przebiegu domniemanej fosy) założono 3 odcinki 5 x 2,50 m (96/00-88/00) tworzące wykop o wymiarach 15 x 2,50 m. Wykop po wewnętrznej i zewnętrznej stronie wału oddzielał świadek profilowy o szerokości 1 m (był to pierwszy pas metrowy od południowego wschodu na odcinku 86/00). Pozostawiono go w tym miejscu ze względu na konieczność zapewnienia odpowiedniej statyki ścian wykopów. W sumie przekop przez wał liczył 35 m długości, był usytuowany prostopadle do jego osi (prawie dokładnie na linii północny zachód-południowy wschód). Na wykopie 82/00 po zdjęciu warstwy gleby ornej, grubości do 20 cm pokazał się strop calca (połodowcowy gruz obtoczony, przemieszany z gliną), na odcinkach 83/00-86/00 warstwy kulturowe osiągały stopniowo coraz większą głębokość, aż do 2,50 m przy północno-zachodniej ścianie odc. 85/00. Na odc. 88/00, położonym na zewnątrz fosy, po zdjęciu warstwy gleby ornej grubości do 15 cm pojawił się strop calca.

W celu rozpoznania sytuacji stratygraficznej na majdanie podgrodzia zachodniego założono przekop 30 x 2,50 m (odc. 89/00-94/00), złożony z 6 odcinków o wymiarach 5 x 2,50 m. Odcinki te przylegały pod kątem prostym do południowo-zachodniej ściany odcinka 82/00, były zorientowane prawie dokładnie na linii północny wschód-południowy zachód. Na odcinku 89/00 strop calca wystąpił bezpośrednio pod warstwą gleby ornej, na kolejnych odcinkach strop calca zalegał coraz niżej, by na odcinku 94/00 osiągnąć głębokość ponad 2 m od obecnej powierzchni gruntu (w miejscu tzw. fosy poprzecznej). W sumie podczas prowadzonych w tym sezonie badań wyeksplorowano nawarstwienia na łącznej powierzchni 207,50 m². Kubatura wyeksplorowanych nawarstwień wynosiła około 185 m³.

Wyniki tegorocznych badań wniosły sporo istotnych ustaleń dotyczących funkcji i chronologii osadnictwa w tej części stanowiska. Stwierdzono, że poza rejonem wałów na podgrodzium zachodnim nie występują obecnie prahistoryczne i wczesnośredniowieczne nawarstwienia kulturowe w układzie pionowym. Jeśli takie nawarstwienia pierwotnie występowały tutaj, to zostały one całkowicie zniszczone podczas budowy ostatniej fazy wału, a przede wszystkim w wyniku prac polowych prowadzonych tutaj intensywnie od ponad 200 lat. Prace te i naturalne procesy stokowe doprowadziły do zmycia wewnętrznego stoku wału podgrodzia aż po jego koronę. Obecnie zachowana jest dobrze widoczna w terenie zewnętrzna skarpa (stok) wału, od strony wewnętrznej na podgrodzium zachodnim jest widoczna tylko na południowo-zachodnim jego odcinku. Prace rolne doprowadziły do zniwelowania górnych partii wału, jednocześnie jednak spowodowały przykrycie jego wewnętrznego stoku znacznym nadkładem warstw pochodzenia nowożytnego, co niejako zabezpiecza ten wał przed dalszą destrukcją. Od prawie 20 lat część północno-zachodnia podgrodzia jest pozostawiona jako nieużytek, dzięki czemu ten odcinek umocnień grodziska w Naszacowicach nie jest niszczone. Należy podkreślić, iż prace rolne, prowadzone systematycznie na najwyższej, środkowej części zachodniego podgrodzia, powodują stałą niwelację powierzchni gruntu, a więc i zalegających pod nimi obiektów archeologicznych. W efekcie jest kontynuowany proces zmywania warstw ziemi w niżej położone partie majdanu podgrodzia.

Wyniki badań północno-zachodniego odcinka wału podgrodzia zachodniego doprowadziły do następujących ustaleń odnośnie do jego stratygrafii i chronologii:

1) Najstarsza faza osadnictwa w tym punkcie stanowiska wiąże się z budową pierwszej fazy wału (należy podkreślić, że chodzi o pierwszą fazę wału podgrodzia, nie jest to równoznaczne z synchronizacją jej z tzw. I (A) fazą wału głównego członu grodziska, zidentyfikowaną w trakcie wcześniej prowadzonych badań). Przed budową wału teren celowo zniwelowano do poziomu, na co wskazuje zarówno brak zachowanego in situ poziomu gleby pierwotnej, jak i prawie poziome ułożenie spągu najstarszej w tym miejscu warstwy IIIId. Zachowana szerokość wału wynosiła nieco ponad 6 m. Jego wypełnisko stanowiły warstwy brunatnej i szarobrunatnej gliny (IIIa-IIIc). Ścianę wewnętrzną podtrzymywały pierwotnie pionowe, wkopane w podłoże słupy o średnicy około 20 cm (odkryto 2 takie słupy, w odległości 4,80 m od siebie, oba na odc. 82/00) – obiekty IIIId 1 i B. Nie wiadomo, czy pierwotnie pionowa ściana wewnętrzna była zbudowana w technice zrębowej, czy też było to tylko szalowanie korpusu wału poziomo ułożonymi belkami.

Nie udało się zidentyfikować pewnych śladów ściany zewnętrznej opisanego wału, być może jest z nią związany dołek postłupowy, odkryty w profilu wschodnim odc. 86/00 (obiekt IIIId2). Zachowana wysokość wału wynosi obecnie prawie 2 m od strony zewnętrznej. Nie wiadomo jaka była pierwotna wysokość wału, ponieważ jego górna część została potem wtórnie zniwelowana przed budową kolejnej, drugiej (i zarazem ostatniej) w tym miejscu fazy wału. W warstwie IIIa natrafiono na bardzo słabo zachowane szczątki warstwy wyrównawczej, złożonej z resztek belek. Były one ułożone poziomo, jednak ich układ był bezładny, nie tworzył określonej konstrukcji. W wypełnisku wału natrafiono na kilkadziesiąt fragmentów naczyń prahistorycznych (zapewne z młodszej epoki brązu), kości zwierzęce oraz stop brązu i fragment ostrza brązowego noża pochodzącego najprawdopodobniej również z młodszej epoki brązu. Zabytki te znalazły się w wypełnisku opisanego wału na wtórnym złożu, mogą więc wyznaczać jedynie terminus post quem dla datowania momentu wzniesienia tej linii umocnień. Opisany wał został wzniesiony najprawdopodobniej we wczesnym średniowieczu, przy czerpaniu ziemi na jego budowę naruszono zaś warstwy ziemi, w których zalegały obiekty lub warstwy archeologiczne po-

chodzące z epoki brązu. Dokładne określenie daty wzniesienia opisanej linii wału nie jest jednak na obecnym etapie badań możliwe. Odkrycie w warstwach podestrukcyjnych tego wału, zalegających od jego strony wewnętrznej (warstwy IIIa1-IIIa3), kilku skorup wczesnośredniowiecznych wskazuje jednak na możliwość wiązania okresu jego budowy z wczesnym średniowieczem. Brak w wypełniku wału skorup wczesnośredniowiecznych pozwala zastanawiać się, czy wału tego nie wznoszono jako pierwszej konstrukcji wczesnośredniowiecznej w tym miejscu. To przesłanka pozwalająca wiązać opisany wał z wałem tzw. fazy I(A) głównego członu grodziska, lecz na razie jest to tylko hipoteza. Należy podkreślić, iż nie natrafiono na ślady pożaru tej fazy umocnień. Nie wiadomo, czy pomiędzy okresem, w którym wał ów uległ destrukcji, a momentem wzniesienia drugiej fazy wału, nie istniała w tym miejscu linia umocnień młodsza od pierwszej, a starsza od drugiej. Teoretycznie taki wał mógł w tym miejscu pierwotnie istnieć, jednak niwelacja terenu pod budowę zachowanej obecnie drugiej fazy wału spowodowała jego całkowitą destrukcję. W tej sytuacji musimy na razie przyjąć, że w tym punkcie podgrodzia zachodniego funkcjonowały jedynie dwie fazy wału.

2) Druga faza wału została wzniesiona na miejscu pierwszej, po uprzednim zniwelowaniu terenu do poziomu. Wał ten wzniesiono najprawdopodobniej w technice skrzyniowej (zrębowej), nie odkryto bowiem jakichkolwiek śladów słupów wspierających ścianę wewnętrzną lub zewnętrzną tej linii umocnień. Wał ten musiał pierwotnie posiadać pionowe ściany, ponieważ gdyby wzniesiono go w formie ziemnego szańca (w przekroju trójkątnego lub trapezowego), to niepotrzebna byłaby niwelacja terenu do poziomu, wystarczyłoby tylko nadsypać istniejące już rozwaliska starszej fazy wału. Zachowana szerokość wału wynosi obecnie 4 m, miąższość jego wypełnika (otoczaki i glina, warstwa II) wynosi nieco ponad 1 m. Wał ten został spalony, o czym świadczą przepalone resztki belek i grudy polepy, odkryte w warstwach podestrukcyjnych po wewnętrznej stronie wału (warstwy VIIb, VIIa, VII, III2, III1). Węgłe drzewne i grudy polepy odkryto także w wypełniku niewielkiej fosy o nieckowatym przekroju (szerokość 2,50 m, głębokość około 1 m), odkrytej u stóp stoku zewnętrznego wału. Sądząc po miąższości warstw podestrukcyjnych opisanej linii umocnień, wysokość jego korpusu przekraczała najpewniej 2,50 m. Biorąc pod uwagę tę wysokość, miąższość zalegających poniżej rozwalisk starszego wału i różnicę wysokości pomiędzy dnem fosy a podstawą starszego wału, można obliczyć przewyższenie korony wału w stosunku do dna fosy. Wynosiło ono pierwotnie co najmniej 7 m. W wypełniku wału znaleziono nieco skorup wczesnośredniowiecznych. W jego warstwach podestrukcyjnych odkryto sporą liczbę fragmentów glinianych, wczesnośredniowiecznych naczyń, kości zwierzęcych i zabytków żelaznych (w tym nóż i krzesiwo). Odkryto tu także, najpewniej na wtórnym złożu, brązowe, późnoawarskie okucie pasa (tzw. ochraniacz dziurki pasa). W warstwach tych natrafiono także na fragment kaloty ludzkiej czaszki (osobnik liczył około 20 lat).

3) Na odcinku 93/00 odsłonięto zachowane w partii spągowej resztki wału dzielącego podgrodzie na 2 części. Wał ten był pierwotnie zbudowany z dwóch równoległych do siebie palisad (pionowo wkopane, płasko ścięte słupy o średnicy 20-30 cm), odległych o około 1,50 m. Jest bardzo prawdopodobne, że pomiędzy dwie ściany wału wsypano glinę, jednak stan zachowania jego resztek nie pozwala na potwierdzenie tej hipotezy. Resztki zwęglonych belek i grudki polepy w pobliżu ścian opisanego wału wskazują, iż uległ on spaleni. Przed wałem na odcinku 94/00 natrafiono na naturalne zagłębienie terenu (być może celowo pogłębione), pełniące funkcję fosy (zachowana głębokość zalegania nieckowatego dna to 2,10 m poniżej obecnego poziomu gruntu). Uchwycona szerokość rowu wynosiła około 5 m (fosa była pierwotnie z pewnością szersza o co najmniej 2-3 m). W wypełniku rowu natrafiono na skorupy wczesnośredniowieczne i kości zwierzęce.

Podsumowując wyniki przeprowadzonych badań, należy stwierdzić, iż odkryto dwie wczesnośredniowieczne fazy wału otaczającego podgrodzie zachodnie od strony północno-zachodniej, natrafiono także na resztki niewielkiego wału poprzecznego dzielącego podgrodzie na 2 części. Odkrycie okucia późnoawarskiego potwierdza datowanie początków grodu w Naszacowicach na 2. poł. VIII w. Odkrycie w warstwie nowożytnej na majdanie podgrodzia żelaznej przewleczonej od ostrogi z 2. poł. IX w. kolejny raz potwierdza istnienie kontaktów łączących mieszkańców grodu z terenem Wielkich Moraw. Wydobyte z wypełniska fosy drobnego fragmentu żelaznej kolczugi (4 ogniwa łączone pojedynczymi nitami) jest pierwszym odkryciem tego rodzaju na terenie Małopolski, które zostało dokonane w trakcie systematycznych prac wykopaliskowych.

Dokumentacja badań i wydobyte zabytki są przechowywane w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Wyniki badań zostały opracowane i złożone do druku w „Recherches Archeologiques de 2000”.

Badania będą kontynuowane.

Nowy Dwór , st. 7, gm. Peplin, woj. pomorskie, AZP 20-44/55	patrz: wczesna epoka żelaza
Nowy Śleszów , st. 4, gm. Żórawina, woj. dolnośląskie	patrz: wczesna epoka żelaza
Obierwia-Smolińska , st. 10, gm. Lelis, woj. mazowieckie, AZP 37-70/52	patrz: neolit
Ojców, Jaskinia Łokietka , st. 24, woj. małopolskie, AZP 99-55/22	patrz: paleolit
Opoki , st. 47, gm. Aleksandrów Kujawski, woj. kujawsko-pomorskie, AZP 43-43	patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu
Opole , ulica Szpitalna, gm. loco, woj. opolskie, AZP 89-37	patrz: późne średniowiecze
OSTRÓW LEDNICKI , gm. Łubowo, woj. wielkopolskie, AZP 50-32	<ul style="list-style-type: none"> kościół <p>Sondażowe badania archeologiczne, przeprowadzone pod kierunkiem dr. Michała Kara z Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, Oddział w Poznaniu. Wyniki badań zostały opublikowane w „Wielkopolskim Biuletynie Konserwatorskim”, t. III, s. 166-188.</p>
PĄCHÓW , st. 1, 2, gm. Kramsk, woj. wielkopolskie	<ul style="list-style-type: none"> osada z okresu wczesnego średniowiecza <p>Ratownicze badania archeologiczne, przeprowadzone od lipca do grudnia pod kierunkiem J. Kapusty (Muzeum Okręgowe w Koninie). Finansowane przez Kopalnię Węgla Brunatnego „Konin”.</p>
Piskorzówek , st. 14, gm. Domaniów, woj. dolnośląskie	patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu